

Kornis Mihály

ÁLOMKÉPEK, GÖRÖG NAPFÉNYBEN

Egyetemista koromban nagyon csodálkoztam volna, ha valaki azt mondja, hogy a számomra eleinte megjegyyezhetetlen nevű ógörög istenek világában egyszer még nemcsak kiismerem magam, de izgalmas és élni tanító játékkommá, szokásommá is válik belső és külső élményeimről a görög mitológiát kérdezni.

Magamra, vagyis a világra ismerek benne.

Van, aki meg akarja szabadítani az életét és a mindenkiét a „mitológiáktól”, és ha eléggé utálja magát meg az életet, sikerül is neki. Én úgy gondolkodom, hogy a görög mitológia útikalauz a bensőmben, az élet bensejébe.

Történetei nemcsak szépek. Megérintenek bennem valamit, valami különben gyanúsat, nem tisztán kivethetőt, félhomályosat, ami – alaposabban szemügyre véve – azonban egyszer csak tündökletesen világosnak mutatkozik. Azért látjuk sötétnek, amiért a Napot a szem, ha belebámul. De ebbe a Napba, a görög mitológiába, ha megvan hozzá a felszerelésünk, beletekinthetünk. Nem könnyű, szokni kell, gyakorolni... Sokat megértünk, ha az élet alapvető tényeinek nyersességét felfogjuk. Az archaikus görög vallás mítoszok formájában fennmaradt maradványában az emberi benső térképe, a teljes bestiárium ott van.

A görög mitológia alakjai rád néznek.

Sorsuk pillantása átrendezi a dolgokat. Önnön lelke erőin, formáin mind beavatottabban tűnődhet az ember. A mitológia ismerete okosít. Midőn eszedbe jut, hogy ami veled történik, vagy a világban éppen, arról miként beszél a görög mítosz, rájössz, ezután neked is segítenek a görög istenek, mintha köztük élnél. Valójában ők benned élnek, jelen vannak. A zsidó görög kultúra nyelvén 'erőknak, dinamisanak' fordíthatnánk a fajtájukat, hogy még véletlenül se keverjük össze őket a zsidók vagy a keresztények Egyistenével. A görög istenek eleven valóságok.

Segítségünkre vannak.

Egészen konkrét segítségről van szó, az benne a meglepő. Ahhoz hasonló élmény, mintha megismerkednél egy örök világ történetével, annak valamennyi fontosabb lakója sorsával együtt. Minél többet foglalkozol velük, cselekedeteik, döntéseik következményeivel, a téged vagy szeretteidet érhető veszedelmekről is mind többet tudsz meg. Rendszertelenül, hol évente, hol havonta, hol sok-sok héten át, vagyis összevissza érdemes mitológiát olvasni. Ahogyan költészetet. Csak az a fontos, hogy folyamatosan olvasd. Akár a Bibliát.

Kicsi vagy nagy szünetekkel, ám állandóan, amíg annyira tudod, hogy már elvétve kell csak megnézned a lexikonokban, hogy egy-egy mitológiai hős kicsoda, és mit jelképez a létezése. Tőled fogják kérdezni a többiek. Akkor már tudod. Az ember a görög hitregéket nem azért olvassa, hogy valami nehezen csakazértis átrágya magát – akkor csak buta. Részesedni vágyjál a tudásból, amit apa, anya, de senki, a pap sem árul el, mert hát nem tudja, nemcsak mitológiát nem olvas rendszeresen, de a mi életünket ő nem éli: helyettünk nem tudhatja. De mi tudhatjuk.

Nekünk itt van az Olümposz.

Egy idő után ráismersz, hogy ez is benne van az életedben, „az istenek világa”, benne van az egészben. A világegészben. Határtalan álom. E világ születése előtt álmodták ezt a körkörös, e módon végtelen álmot. Az Ókeanosz ősfolyam, minden tenger s víz atyja keríti körbe a világot mindörökké s mindöröktől fogva, olyan az alakja, mint később a latin újjászületés-jelképnek, az Urobórosz kígyónak.

Minden belőle jött, ő viszont magába tart.

Talán ő a Nagy Mesemondó, aki magát a teremtést teremti, és azzal máris mesél az ógörög képzelet nyelvén – de ez csak az én ötletem. Erősznak mesélt, az pedig továbbadta... A görög mitológia hősei istenek, vagy a még náluk is öregebb történetünk, az örök jelen idején már trónfosztott titánok, és még a titánoknál is öregebb szereplők... Boldogok és kegyetlenek, könyörtelenek, mint a játékokban önfeledt gyermekek, kiknek nem kell semmitől sem félniük, örökké egymással vannak elfoglalva, főként veszekednek, versengenek, kitolnak egymással, de szerencsétlenséget nem szenvednek, hacsak nem félistenek, olyan lények, akiknek – balszerencsájukra – egyik vagy másik szülője, rendszerint a mamája ember.

Az istenek, még ha szeretnék is, nem ismerhetik meg a halált.

Időtlenységben élnek.

Alakra olyanok, mint mi, ámbár sejtetően kétszer akkorák, és ember által érinthetetlenek. Nem vér, hanem isteni mivoltukat jelző kék folyadék csörgedezik ereikben. Ambróziával táplálkoznak, de nem mindig, gyakran ülnék lakomát is. Az ember irigyelheti őket, mint Jean-Pierre Vernier mondja, nem azért esznek, mert éhesek, hanem azért éhesek, hogy egyenek. S azt eszik, amiről álmodnak. Álmuk a valóság, és az emberek (az archaikumban éppúgy, mint ma) megélik, legyen bármilyen kegyetlen, durva, obszcén, vagy – a legtöbbször – tragikus ez.

Boldog, pajzán, gondot nem ismerő, az emberi léptékhez képest kegyetlen szívű társaság lakik az Olümposzon, olykor úgy lesik unalmukban az ember életét odafönről, mintha színházi páholyban ülnének, és az emberi világ az ő bábszínházuk, amit a gondolataikkal, vágyaikkal irányítanak. Kisujjukat sem kell mozdítaniuk. Akár a rossz gyermekek a nyüzsgő hanyaboly fészket, netán unatkozó gazfickók a bolhacirkuszt, ők is szeretik elnézni a földi életet és hahotázni rajta. Így tűnik. Belepiszkálni, nevetni a halandó emberi fajta szerencsétlenségén.

Bár... Ez nem olyan egyszerű.

Mintha – egy világért se vallanak be, de – kíváncznának az emberi után! Annak tragikuma, halandósága megtapasztalása nélkül. Majd' mindenik istennek megvannak az emberi világban a maguk kedvencei. Héra az igazán bátor, nyíltszívű és persze szép testű fiúkat pártolja, ő leginkább Héraklésznek segít, akinek ez a tény ugye már a nevéből is kiderül. De van isten, Hermész, aki maga is fura szerzet, nem valami isteni, ezer arca van: furfangos csecsemő, szélhámos, tolvaj, küldönc, bohóc, szoknyavadász és még sok minden más. Hinnéd, kegyetlen a szíve, de a holtakat szánja, az újakat lámpással kíséri az Alvilágba, hogy ne féljenek. Ő egyáltalán nem fél odalenn. Törhetetlen fickó. Örök gyermek. De áll neki mindig...

Aphrodité a női szépség és a figyelem (!) istennője. A szép testű fiúkért több mint odavan. Neki aztán mindegy, isten-e vagy ember. De az Olümposz lakóit – bár tagadják – az ember ügyei és különösen a szívügyei ropant mód érdeklik. Meg a halandó, szenvedélyre és szenvedésre egyként kész testük. Az a gyógyszerük isteni tökélyük örök unalma ellen. Zeusz esze – lánya – Pallasz Athénéé azon kevés istennők egyike, akit az erotika nem érdekel. Annyi esze van! Sok jót tesz azokkal, akiknek értelmes gondolatuk támad. Azok mellé áll egy életen át.

Hanem az apja, a tisztelt papa...

A legszebb égi és földi nőket Zeusz akarja magának!

A férfiakat meg Aphrodité. Szóba jöhetnek jóképű pásztorok, nem csak királynők, persze olykor nimfák is, akik szintén istenségek, ha nem is főistenek: fák és bokrok szűzlány szellemei. A legcsinosabb királynők és híresen jóképű királyfiak is kiszemelt célpontjai a vehemens isteneknek. Zeusz bármivé, hattyúvá, bikává, ha kell, a férj megkülönböztethetetlen hasonmásává változik, és addig üldözi, míg a magáévá nem teszi az akár aznap elvett feleséget, annak férje alakjában. Vagy másképp. Majd, mint aki jól végezte dolgát, visszasuhan az égbe.

Ez a tragikus női sors egyik szemléletes képe.

Villámhajigáló Zeusz naponta ölel pompás testű, földi asszonyokat, ám ha ők tudni szeretnék, hogy név szerint pontosan ki a hódítójuk, ez a gyönyörű férfi vagy állat, aki halálos szerelméről pillanat alatt ezerféleképpen biztosította őket, de hogy kicsoda pontosan, nem akarja elárulni, és ha e kíváncsiságuk erősebb Zeusz kíváncságukat csitító képességénél is, abba belepesztulnak: az ölelés pillanatában Zeusz megnyilatkozik, villámmá lesz. Ők pedig porig égnek. Apjuk kiment a méhükből a magzatot, azután nimfa vagy királynő szeretőire bízta őket, velük nevelteti fel. A Zeusztól fogadó, ám kevésbé kíváncsi természetű anyáknak azonban a főistentől eredeztethető magzata a hasukban maradhat. Ez a fizetség. Az állapotossá tett, előtte azonban ezerféleképpen becsapott nők Zeusz gyermekeinek kihordása és megszülése után se tűnnek haragosnak. Inkább büszkék. Igaz, a nászban fogant félisten – kinek anyja vagy apja isten – kiválasztott; belőle hős lesz. Zeusz egyet-kettőt, hősiesen tragikus életük végén megszán, és maga mellé vesz az Olümposzra, felemeli őket az időtlenség világába. Ennyit tud adni. Ilyesmiket.

Az istenek, figyelemre méltó, nem tudnak szeretni.

Emberségesnek lenni se. Segítenek, ez a maximum. Birtokolni akarnak és tudnak. De hát mi az embernek a csillagpálya? Kimért. Örök. Hiányzik az életükből, ami azt emberivé tenné: a szabálytalan. Mégse higgyük, hogy a görög istenek a könyörtelen Übermensch náci világát jelenítik meg. Itt az emberben tomboló erőkről, ösztönökről van szó.

Van-e közünk a legfontosabb döntéseinkhez? Mennyi? A mítosz a lelkében halhatatlan ember számára másképp meg nem ismerhető benső tájait, formáit és konfliktusait írja le.

Csupa egykor szent történet. Titkos beavatási ceremóniák kiszivárgott tartalma, a színes képzeletű ógörög paraszt egy kicsit puhított rajta, egy ki-

csit színezte, sokféleképpen mesélte, ájtatos és disznó stílusban is, ez-az megmaradt. Álomszerű mind. Brutális, mégis evidens képek. Most van mindörökké. Ez jó érzés. Álmodban mindent látsz, amit látni akarsz.

Megtudod, amit tudni akarsz.

Emlékeztet rá sűrűn, hogy csak az a fontos, amire szükség van. A tökéletesség világa nem ismeri a többlet fogalmát. Neki abból annyi van, amennyi kell. Csak az ember tudja, mi az ínség. Egy isten azt tudja – ha elfelejti, megkérdezheti Zeustól –, mi a törvény. Egy isten különben maga a törvény, egész testében, ha isten. Minden isten más törvény. Olykor törvények egész sora. Vagy több, egymással összefüggő törvény – szigorú határ – testet öltött képviselate; törvények egész serege. Mint Apollón például.

Ő maga a forma. A forma fegyelme, a forma logikája, öröme, de nemcsak ez... Ő Apollón.

Michelangelo Dávidja jusson eszükbe, a firenzei szobor. És ahogyan ott áll. Apollón – és még egypár isten, de most nem sorolom, hogy átélhetőbb legyen – szellemi ujjnyoma rajta van.

A mitológia jótett.

Megajándékoz az élet és az ember ismeretével. Hogy mennyire érti is azt az ember, amit megismer belőle, az attól függ, mennyit áldoz rá, milyen mélyen foglalkozik vele. Ki mennyit forgatja a lapjait, mennyit főz meg egy jó szakácskönyvből, annál többet tud arról, hogy mi ízlik neki, és mi nem ízlik...

És nemcsak neki.

Aki tudja, hogy minek pontosan mi az ára, mi kell hozzá, mi kerülendő, kit s mit kell kerülni, ha meg akarjuk csinálni, de még azon belül is, mikor lehet, ildomos és szabad a hozzávalókat learatni és így tovább, annál jobb lesz a főztje annak.

Annál bölcsebben uralja életét az ember. Persze csak – békében.

Mióta az ember tömegméretekben pusztítható, s ez régóta így van, már Trójában is így volt, az ember kiszolgáltatta magát önnön belső démonainak. De ez sem friss hír. Fegyverek közt hallgatnak a múzsák. Inter arma silent musae...

A múzsák is a görög istenek közé tartoznak. Kilenc van belőlük, mindegyik másfajta művészetnek szolgál. De mindet az Emlékezet: Mnemoszüné szülte. Mikor az ember az emberiséget irtja, elnémul az Emlékezet. Az esetek többségéről, attól tartok, máig hallgat. Amíg az emberek ölnek,

nemigen van művészet. Nem érdemel. Utána pedig... hát már csak az marad. Emlékezni. Keltetni valami szép látszatot.

Hol is kezdjem?

Úgy agyok ezzel az egészszel, mint egy lelkes focidrukker, Barcelonaszurkoló! Mikor a csapatról, a görög mítoszvilágról beszélek, olyanhoz, aki – úgy tudom – még sose látta játszani őket, egyszerre érzem azt, hogy minden fontosat azonnal el akarok mondani, és azt, hogy ez az, ami lehetetlen. A mítoszt – és a Barcelonát – látni kell. Önök talán nem értik, miért. Csitulok.

Tudják, amint révkalauz segíti a tengerjáró hajókat, hogy zátonyra ne fussanak, úgy segített engem felnőtteletemben a görög mítoszvilágban való viszonylagos jártasságom – persze, csak amikor már húsz éve az egyik napi olvasmányom volt. Ha nehéz helyzetben találtam magam, arra riadtam, egy-egy ógörög mítoszi történetből elősejlik a képlete annak, ami most történik velem.

Az igazán nagy bajok magját például a legnagyobb boldogságaink közepén vetjük el.

Mert azt valaki mindig irigyli. Mert a Viszályt ugye nem hívják meg az öröm ünnepeire: nemkívánatos vendég. De akkor csakazértis jön. Mikor várható érkezésével s annak messzeható következményeivel, a görög mítosz ismerete nélkül nem volnék tisztában.

A név.

A mitológia alakjainak és helyeinek a neve értelmes jelentéssel bír. Ez az első, amit tudni érdemes. Azután a mítosz nem azt mondja meg, mit tegyél. Mivel ember vagy, semmit sem tehetsz. Hacsak nem adod az életedet érte. No hiszen!

Egy-egy mítoszi történet megsúgja, hogy mit ne tegyél ép ésszel, vagy mit tegyél, ha elrontottál valamit, meg hogy kit és miért ajánlatos tisztelned, és az mit jelent. Nemcsak embereket, bizonyos határokat is tisztelni kell. Dionüszosz megtanít rá, hogy mikor és mennyit igyál, éppúgy arra is, kivel és kivel ne. Mire jó az eksztázis. Mikor pokol. Mikor mennyország a pokol vagy fordítva. Tiszteld a mérték fogalmát, ez az első, amire a lehető legkeményebben megtanít a mánor istene, akkor is, ha nem olvasol ógörög mítoszokat, viszont akkor könnyen ott maradsz a sárban. Kevés dolog van az életben, amit nem érdemes tisztelnünk, beleértve önnön teherbírá-sunkat. Ez elemi mitikus tudás.

Törekedjünk rá, hogy istenek jelenlétéhez is méltók legyünk, különösen akkor, ha önnön ösztönerőink valamelyikével kerülünk szembe. Bennünk élnek az istenek, és már mindent tudnak az életről. Megmondják nekünk is, amit tudnak, hogyha figyelünk rájuk, és ha megismerjük őket, ha tudjuk, melyik erő kicsodáé, micsodáé, és hogy az akkor milyen értelemben követeli meg a figyelembevételét: a tiszteletet. Elhallgatnunk, megállnunk, gondolkodnunk vagy mozdulnunk, cselekednünk méltó. Figyelünk kell, mi történik bennünk, körülöttünk.

Hol kezdjük a tanulást?

A név, mint mondtam, nagyon fontos dolgot közöl a viselőjéről. Az igazságot kürtöli világgá. Ezért nem árt számunkra problematikussá vált ismerősünk vagy politikai vezetőnk összes becenevén elgondolkodni. A név sűg.

A mítoszban szereplő alak, helyszín, forrás, tenger a neve által bemutatkozik. Udvariasság: akinek tudjuk a nevét, afelett bizonyos hatalmunk van. Az embernek és az isteneknek is több nevük van. **Szerelmesek ezt mindjárt értik, édesanyák. Lényeglátó, tréfás, huncut, pajzán, vaskos, szókimondó, mélyebb összefüggésekre is utaló nevek a mítoszi nevek.**

Régóta pletykálnak a mítoszok hőseiről.

Jobb mitológia-könyvek, mint például Jean-Pierre Vernant vagy Kerényi Károly, esetleg Edith Hamilton művei a névszerű összefüggéseket nem lábjegyzetben, hanem a mítoszi történetbe ágyazva **mesélnek el**, és így annak a titka a kíváncsi olvasó számára élvezetesen tárul fel. Csak ilyen felfogású görög mitológiákat érdemes olvasniuk, szerintem.

A legismertebb mitológiai név manapság az Oidipuszé. Azt jelenti: 'Dagadt bokájú'. Világos Önök előtt, hogy miért, mit világít ez meg, ugye? Ha nem, akkor sem magyarázom meg. Majd egyszer leesik.

Odüsszeusz álnevének jelentése: Nedudki.

Hozzávetőlegesen. És csak a Küklopszok egyik szigetén. De ott fontossá vált. Fülíg Rejtő Jenő így mondaná, de így a legpontosabb is fordítani, mit mondott Odüsszeusz, amikor muszáj volt bemutatkoznia az Egy szemű Szörnyetegnek, Küklopsznak (Rejtő Jenő azt mondaná: az egyik Fél szemű Döncinek), aki őt és tengeréseit foglyul ejtette:

„Senkise, ez nevem; így hívnak, hogy Senkise, otthon édesanyám meg apám és minden többi barátom.”

Senki vagyok, Alfonz. Ez is egy rejtői hangulatú fordítás-lehetőség. Ha eljutunk majd a Küklopsz-kalandhoz, ki fog derülni, hogy azt mondani, nevem: Senkise – adott esetben miért zseniális. Azon túl, hogy kapásból mulatságos. Küklopsznak, az Óriásinagynak azonban a homloka közepén ülő egyetlen szemébe fog kerülni, hogy nem volt esze rájönni, ilyen név nincs.

Azt mondja ez a történet, hogy a butaság és a gonoszság nemcsak szüli egymást, hanem el is veszi. Ahányszor Odüsszeusz nevét kiejtem – nincs görög hős, aki többször csapta volna be azt, aki elkövette azt a hibát, hogy szóba állt vele –, „Nedudgi” neve jut az eszembe.

Odüsszeusz különben azt jelenti, hogy ‘dühös’.

S valóban, Odüsszeusz csupa méreg. Hiába ő maga a leleményesség, ami fontos számára, az vagy nem, vagy elképesztően sok szenvedés után, megkésve sikerül csak. Ezt most nem adom elő, de mint író ámulok, hogy mekkora művész volt, aki neki e nevet adta: Odüsszeusz az a fajta düh, amelyik szikrázik, és lépten-nyomon rettenetes bosszút áll, mégsem teljesedik be a sorsa, csak hiszi, sokszor. „Senki vagyok, a Dühös.” Így is lehet mondani. De az őt szerető asszonyok – voltak egypáran – nem így mondanák. Azzal, hogy Senkinek mondja magát, nem hazudik: „Én, ki Nem Az, Aki, De Pont Én, Vagyis Senki, A Megbízható Megbízhatatlan”, amivel előadtam – most találtam ki, de Odüsszeusz is így szokta csinálni – az odüsszeuszi karakter összefoglalását. Helyesebben, céloztam rá.

A mítosz ugyancsak szeret célozgatni.

Sok oka van ennek, szent és kevésbé szent egyaránt.

Egyelőre csak a hétköznapi okáról beszélek: a görög pásztorok, parasztok évezredek át mesélgették maguknak ezeket a dolgokat. Ez volt az ő egyetemük. Honteremtő iskolázottságot adott nekik, hogy meséket hallgattak és mondtak egymásnak, hallgattak magukat kitharával kísérő vándorénekeseket, műsztészeket, ami ‘Látók’-at jelent, holott többségük vak volt, Homérosz is az volt, az sem bizonyos hogy élt, s ha élt, nagyon sok élt belőle, évezredek át, homéroszok (e szó eredeti jelentését már nem lehet tudni, csak azt biztosan, hogy mintegy kétezer éve ógörögül ‘a költő’-t jelenti), akik vég nélkül tudtak énekelni „a régi dolgokról”, kívülről fújták, **amikor még voltak**, akik ismerték az istenekről meg a heroszokról, amit tudni kell, de mennyi mindent.

Materialista nézőpont szerint

ködösítő babonának számít a klasszikus mitológia, úgymond antropomorfizációnak, mert az Egyistenhit (gyűlölete) felől nézik a dolgot. A mitológia istenei azonban nem úgy istenek és úgy nem istenek, ahogyan a Biblia Örökkévalója. Semmi közük hozzá.

Az Örökkévaló – akár hisz benne valaki, akár nem, azt tudnia kell, hogy – nem Zeusz.

Jehova sem egy vulkánisten, akit egyistenné „tupíroztak” a zsidók.

A JHWH, aminek Jehova alakja a magyar „találmánya”, betűnév, a Vagyok Az, Aki Vagyok jelentésű héber szavak rövidítésével helyettesített **Istennév-pótlás**, amit azonban még ebben a formában sem illik a hitű zsidó embernek kimondania.

De tudnia kell, hogy értse a Tórát: képes legyen olvasni azt.

Az Egyisten Neve a zsidók hite szerint, hogy ha nem a főpap és nem a Főtemplomban és nem a Szentek Szentjének nevezett legbelső helyiségében annak és nem a frigyláda előtt **mondatik ki**, mégpedig évente egyetlen-egyszer (de ez is csak addig volt lehetséges, amíg állt a Főtemplom, amelynek a helyén ma már csak a Síratófalnak nevezett rom áll), nem mondhatják ki egyáltalán, ma sem, és kérdés, hogy ismeri-e még valaki **azt** a nevet?

A materialista világnézet összekeveri az Egyistent az ember lelkében és világában tomboló erőknél a görög mitológiában megszemélyesülő alakjaival. Eretnék teológus talán hozzáteszi: az angyali rendekkel. Tetszetős lenne a párhuzam, de nem igaz.

Beszélnek görög ÉS római (latin) mitológiáról.

Véleményem szerint a latin hitvilág vérszegény koppintása csupán az ógörögnek.

A latinoknak minden tetszett, ami egy új helyen vallásra emlékeztetett: az idegen istenek hatalmát a maguk hatalmának megerősítésére tudták felhasználni. Nyomban kiderítették, hogy a meghódított új világ szellemei voltaképpen azonosak az övéikkel, vagy rokoníthatók azokkal, csak hát itt kicsit másképp hívják, de ugyanaz, vagy „most jöttünk csak rá, hogy amit itt látunk, azt mi is tudtuk valamikor, csak elfelejtettük, de na most eztán újra tudni fogjuk”. Ezt a nagy hódítói blöfföt később pontosították: a meghódított területek lakói kötelesek tudni, hogy amiben eddig hittek, az eredetileg nem is az övéké, hanem a rómaiaké volt. De most már tiszteletben áll. Feltéve, hogy ők is megadják a rómaiaknak és a bennük lakozó „egy-

temes” **szellemnek az uralkodónak járó tiszteletet.** Világhódító, agresszív katonai hatalom volt a római. Már mentek is tovább. Újabb területeket leigázni.

Mi a mítosz?

Mese. Ma már.

Így mondjuk el a gyermekeknek az igazságot, amikor már szeretnék halni. De nem a hazugságot. A mese azt nem akarja. Amit e mesékben halunk, az a világ bennünk van, bensőnket a mítoszi történet és alak világítja meg, teszi történet-füzérben átélhetővé. Áttetszővé.

Ha tetszik, nemlétezhetővé: elviselhetővé. Megfoghatatlan, de átélhető. Ez a különösen megnyugtató benne. Az embernek természete van, jellemvonásai, vétkei, erők hatnak rá, de a jellemvonásai, természete megszemélyesíthetővé lett, a rá ható erők a mítoszban (isteni) alakot kaptak. Az ember dolgai, vétkei, az emberi sors tendenciái egymással, de még a véletlennel is összefüggésbe kerülnek.

Összefüggések szötte a mítosz. A legfontosabb élet-összefüggéseket hipnotizálja mintegy a mesehallgató lelkébe.

Én: vagyok.

A mitológia tanított meg eligazodni magamban, mélyebben, mint addig. A mítosz, anyagára és idejére nézve zárt, állandó és időtlen. Lelkemre vetített alakjában azonban nyitott, és bensőm időtlenségével párhuzamos.

A lélek nemigen öregszik, a test öregszik.

Aki vagyok, túl a karakteremen, vagy innen – az állandó, időtlen és változtathatatlan, annak nincs köze egómhoz. A hangulatom úgy változik, ahogy az életkorom, a velejáró helyzetek is változnak, vagy inkább változnak. Ami történik velem, hol a sorsomnak, hol a **sorstalanságomnak tűnik** – de van.

Amíg van. Amíg élek.

Különféle helyzetek elé kerülök, látszólag. A mítosz világában mint felismert bensőmben járva, az új élethelyzetek is mind ismerősebbek az első pillanattól. A szembejövő emberek is. Felismerem őket.

Nem istenek.

a boszorkák – kofák, kasok.
– Csaños kutyák nem farkasok!
Vagy alkudoznak, vagy bölcselnek,
de mind-mind pénzre vált reményt;
ki szemet árul, ki szerelmet,
ki pedig ilyen költeményt.
És vigasztald meg, ha vigasz
a gyermeknek, hogy így igaz.
Talán dűnnyögj egy új mesét,
fasiszta kommunizmusét –
mivelhogy rend kell a világba,
a rend pedig arravaló,
hogy ne legyen a gyerek hiába,
s ne legyen szabad, ami jó.
S ha száját tátja a gyerek
és fölnezz rád, vagy pityereg,
ne dőlj be néki, el ne hidd,
hogy elkábítják elveid:
nézz a furfangos csecsemőre:
bömböl, hogy szánassa magát,
de míg mosolyog az emlére,
növeszti körmét és fogát.” (József Attila: *Világosítsd föl!*)

De a lelkemet dúló vágyakban, hajlamokban, késztetésekben és kísértésekben van valami „isteni”, valami, ami egyszerre reprezentál és meghalad engem, amennyiben felismerem, látom őket, ahogy a mitológia – vagy épp a költészet – alakjait is látni szoktam magam előtt. És ez a két kép egy idő után összevetül. Egy konkrét képpé lesz. A mitológiában megismerem a világot, a világ alapeseteinek természetét. Hisz azok sokszor az én kivetítéseim! Erre is tanít ez a József Attila-vers.

A hazug mítoszokat le kell leplezni, fel kell mutatni, hogy ki és mit akar valójában.

A mítoszalkotás teremtés.

Az emberinek a határait kitapogató mitológia segít az ember tapasztalatait az emberhez méltó módon, hűségesen és igazul tipizálni. Halálra születünk. De a lelkünkben élő istenek halhatatlanok. Ám valódi tudást nem azért adnak, mivel magunkra ismerünk bennük – nem magunkra!, inkább a minket uraló ösztönök és vágyak, késztetések és képességek, hátrányok

és előnyök erőire, felfogható alakokban és helyzetekben az emberre kollektíve jellemző mintázatokra –, hanem azért, mert jelen vannak bennünk. Lehetséges-e az igazság annak jelenléte nélkül?

Nem lehetséges.

A mítosz narratíváé előadott tudás, mese, ha tetszik, de nem az a tartalma. A mi bensőnk a tartalma és az abban élő erők megnyilatkozási formái. **A műsztészek, ezek a kedves vak (látó) bácsik** mítoszi formában, istenekként, hőszokként, szatírokként fogadtatják el velünk a legkeserűbb tudást, amit az embernek tudnia kell magáról, **ha tudni akarja, miért olyan (már-már?) menthetetlenül szerencsétlen ő**, és a világa is, miféle erők szabdalják, dobálják, teszik hol nevetséggé, hol katasztrófává a sorsát.

Együtt élünk az erőkkkel, **az „istenekkel”**. Nem pusztá példák ők.

Éppen azért a mitológiának nincs köze vallásszerű hatalmi intézményekhez. Ahogyan a Névnek, az Egyistennek sincsen.

Ne jusson azok sorsára.

Felvethető a kérdés: a mítoszok nem többek-e önmagunk megértésének, megismerésének modelljeinél? Azzal, hogy megismerjük őket, látjuk őket mind bensőségesebben, vajon nem válnak ők járatossá a mi életünkben is?

De igen. Mit jelent ez?

Azt, hogy a képzeletünkben a létezésükben megnyilatkozó igazsággal – amit az ő alakjuk képvisel bennünk eztán, már ha képesek vagyunk újra és újra szembenézni **velük** – megláthatjuk őket a sorsunkban. Bennünk élnek.

Nemcsak halljuk a szavukat, de általunk szólnak. Amikor azt érzem, hogy életem történetének egyik vagy másik részlete hasonlatos ahhoz, ami görög istenekkel vagy hőszokkal történt, helyesebben történik, olyankor ezek az erők, dinamikusok hatnak az életemben, ez életem jóleső tapasztalata. Örömben vagy fájdalomban érlelődöm.

A görög mitológia megismerési forma.

Egy alak, egy történet, ami az emberiség fejéből **makacsul** „nem megy ki”, nem akar, nem és nem, nem hajlandó az egyébként szapora felejtés áldozatául esni, nos, ez a mitológéma kifejezés **értelme**: az elpusztíthatatlan mítoszi valóság egy-egy elemi egysége. **Jelenvalóvá válik**, miáltal jelenvalóvá tesz valamit (a helyzet alakulásában saját magát is), azzal szembe kell nézmem. Érdeemes észrevennem, meghallanom, látnom, mint egy, a külső

világban már elnémult, a modernitásban és posztmodernitásban elnémított hangot.

Orpheusz vétke.

A szkeptikus morog: megtévesztjük magunkat. Ha igen, ha rosszul tudjuk, mit kell tennünk, annak nagy a büntetése. Orpheusz, a költő elveszíti élete szerelmét, Eurüdikét, mégpedig akkor, amikor fegyelmezettnak kellett volna maradnia, hinnie kellett volna kedvesében – akár a költeményei minden szavában **is** hisz, mielőtt kiénekelné magából, különben nem is merné rögtönözni, **majd** megjegyezni őket –, nem lett volna szabad hátrafordulnia, hogy megnézze, szerelme követi-e. Hermész nyomatékosan figyelmeztette, hogy ezt az egyet nem teheti meg, amennyiben ki akarja hozni szerelmét az Alvilágból (ha már olyan elismerten nagy költő, **hogy még az Alvilág istenei is – Hadész és neje, Proserpina** – megszánták gyászában, és úgy döntöttek, engedélyezik párja számára a visszatérést, ha... ha nem fordul hátra megnézni őt, mielőtt fel nem érnek a napvilágra).

Orpheusznak tehát, nem árt ismételnem, most már egyszerű a dolga, miután eljutott, tehetsége erejével eljuthatott a halál, az Alvilág kapujába anélkül, hogy ezért, mint mindenki más, az életével fizetett volna, most már csak annyi önmérsékletre volna szüksége, hogy ne pillantson az Alvilágot Hermész segítségével elhagyó asszonyára. Vagyis ne nézzen hátra, maga mögé egészen addig, míg fel **nem** érkeznek a világba.

Hosszú út. De nem kibírhatatlanul hosszú.

Orpheusz sokáig mérsékeli a benne tomboló ujjongás, a viszontlátás vágyának hevét, halad fel, fel, háta mögött a szerelmével, őt követi, biztosítja Hermész. De, már közel a fényhez, az élethez, a földhöz, mégiscsak visszafordul – miért is?

Ahányan mesélik a dolgot, annyiféle felelnek:

aggódott, hogy szerelme mégsem jön **mögötte;**

vagy: annyira hihetetlen ez a teljesítmény, kihozni valakit a halál földjéről, hogy attól tart, a tréfacsináló Hermész áztatja, kegyetlenül **megtréfálja most;**

vagy: annyira csordultig telt a viszontlátás vágyával, hogy nem bír magával, **holott ezt az egyet** nem akarhatja költő: viszontlátni dala hatalmának erejét az általa megváltottal méltó módon történő találkozása előtt;

vagy: azért akarja látni mindenáron a feleségét, mert tudatában van annak, hogy ő mekkora költő, hogy még az istenek, a természet is, még a vadállatok is állhatatosan körbeveszik, ha dalba fog, **számára nincs lehe-**

tetlen, lám, még az Alvilágból is ki tudja ragadni szerelmét. Így azt hiszi, most akár még ezt is megteheti, az istenek elnézik... Abban a pillanatban azonban, ahogy megfordul és hátrapillant, Eurüdiké eltűnik a halálban.

Nem az a kérdés, miért.

Az a kérdés, **hogy** átéltük-e, látjuk-e, ami történik? Akkor megszületett bennünk valaminek a tudása, amit konkrétan nem kell kimondani, nem is lehet. A nevében élni lehet. És vigyázni a szerelemre.

(Folytatjuk)